

069(497.11)"2022"(047)

Делфина РАЈИЋ
историчар уметности, музејски
саветник и директор Народног
музеја у Чачку
delfinarajic@gmail.com

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА ЧАЧАК ЗА 2022. ГОДИНУ

Народни музеј у Чачку је током 2022. године наставио традицију истрајног рада у својој основној делатности прикупљања, чувања, научне обраде и излагања предмета и покретних културних добара у вези са културном, историјском и уметничком прошлoшћу чачанског краја. План рада реализовало је шеснаест радника, а њиховим радом управљао је директор у сарадњи са Управним одбором. О правно-финансијским пословима бринуле су заједничке службе за све установе културе у Чачку.

Настављена је пракса припреме и излагања студијских изложби Музеја која омогућава попуњавање збирки, као и пракса организовања гостујућих изложби са најразличитијом тематиком, али и одржавања предавања запослених стручњака Музеја у Чачку у установама и факултетима у Србији.

Посебан сегмент рада представља и садржај сајта Народног музеја у Чачку. Његово редовно ажурирање, атрактиван дизајн, анимације, фотографије и текстови привлаче бројну интернет публику.

Зграда Музеја и опрема

Радни простор и депои Музеја смештени су у половини зграде Старог начелства (Начелство округа чачанског), а простор за сталну поставку у Конаку господара Јована Обреновића, који су категорисани као непокретна културна добра од великог значаја.

У управној згради је, услед недостатка простора, онемогућено проширење рада свих одељења, а нарочити проблем представља смештај предмета.

У току године набављена је следећа рачунарска опрема: 5 лаптоп рачунара, 1 скенер за скенирање до формата А3, 3 мулти-функционална уређаја и неколико екстерних хард-дискова.

Дигитализација музејских збирки

Историјски музеј Србије са Музејом Војводине, а у сарадњи са Министарством културе и информисања, започео је током 2018. године реализацију пројекта дигитализације покретног наслеђа, односно имплементирање информационог система у те сврхе.

Примена овог информационог система настављена је у Музеју у Чачку и током 2022. године кроз администрирање, ажурирање и бекаповање података, односно уношење дигиталних записа у јединствени информациони систем.

ПАЛЕОНТОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ

Збирке и палеонтолошки материјал

У оквиру *Палеонтолошке збирке* налазе се најстарији предмети фонда Народног музеја у Чачку. Збирка је диференцирана на фосилни материјал бескичмењака,

кичмењака, палеофлористички и минералошко-петролошки материјал. У току 2022. године радило се на обради најстаријег материјала при чему је издвајан најрепрезентативнији фосилни материјал бескичмењака, кичмењака, палеофлористички, као и минералошко-петролошки материјал.

На простору Чачка који се налази у централном делу Србије (Шумадији) у најранијој прошлости геолошке силе испољиле су се у свим својим одликама на шта нам указује сложена геолошка грађа терена која је привлачила пажњу многих истраживача. Околна брда и планине изграђени су од различитих магматских, седиментних и метаморфних стена чија се старост протеже од палеозоика до квартара. У њиховим слојевима пронађени су фосилни остаци животиња и биљака који нам причају древну причу о условима живота који су се мењали на овим просторима и о његовим различитим облицима који су нестајали јер су вулканске ерупције, удари ванземаљских тела и климатске промене често угрожавали живот, а некад имали и катастрофалне последице.

Какав је живот био у далекој прошлости, у доба мезозика (изузетно дуго временско раздобље од пре око 250 милиона година до пре 65 милиона година, подељено је на три мања временска периода: тријас, јуру и креду), сазнајемо из фосилних остатака пронађених у слојевима стена, а који ће се наћи у новој сталној поставци Народног музеја Чачак. Целокупан материјал је фотографисан и фотографије су прослеђене дизајнеру по целинама које представљају природно-историјске податке о првим облицима живота на овом простору.

Манифестације, едукативна делатност

Палеонтолошко одељење је учествовало у Манифестацији МУЗЕЈИ ЗА 10 и обележило Међународни дан музеја и Националну недељу музеја отварањем изложбе *Прича о накити* аутора Биљане Чкоњевић, кустоса палеонтолога.

У Галерији Народног музеја у Чачку од 14. до 22. маја 2022. били су изложени предмети из најстаријих збирки Народног музеја и на тај начин употпуњена је прича о накиту од најраније прошлости до данас (како се то праисторијски човек улепшавао и спремао за свечане прилике и магијске обреде, од чега је све правио накит, огрлице и њима истицао лепоту свог тела, како су многе културе у историји човечанства славиле кристале због њихових магичних и исцелитељских моћи). Посетиоци су, између осталог, имали прилику да виде накит из касноантичког времена: прстен са карнеолом из IV, као и привезак са карнеолом из VI-VII века.

Као и претходних година *Палеонтолошко одељење* се бавило припремама у вези са образовањем деце предшколског и школског узраста како би им се на што интересантнији начин приближиле културно-историјске знаменитости града и околине, истакле природне лепоте, значајни геоморфолошки облици и локалитети нашег краја.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

Збирке и археолошки материјал

Комплетирана је документација са археолошких рекогносцирања северног дела општине Лучани у оквиру пројекта „Археолошка карта регије Чачка – 1. фаза – општина Лучани 2” и један примерак је прослеђен надлежном Министарству.

Током године настављен је рад на монографији о резултатима археолошких истраживања на локалитету Двориште Гимназије у Чачку. Завршени су послови израде дигиталне техничке документације, нумизматичка, антрополошка и фаунистичка анализа грађе.

Започета је конзервација фрагмената гвоздених окова дрвених точкова двоколице из хумке 1 са локалитета Умке у Атеници (инв. бр. I 149) који обавља конзерватор Милан Чоловић из Београда.

У сарадњи са кустосом збирке дизајнер Стеван Грбовић израдио је дигитални анимиран модел кола из хумке 2 у Атеници, на коме су приказани оригинални комади у првобитном распореду. Комплетирана је израда анимиране 3Д реконструкције хумке 1 у Атеници у две верзије. Постављен је монитор у сталној поставци Музеја на којем ће се приказивати видео садржаји са темама са археолошког налазишта у Атеници.

Комплетна ревизија Античке збирке завршена је 2022. године. Предат је извештај са табеларним приказом који садржи број, назив предмета, локалитет, смештај и број предмета (бр. 829/28. 10. 2022.). Сви предмети су прописно сложени и обележени у депоима.

Александра Гојгић била је члан Комисије за попис предмета из Историјске збирке историчара Радивоја Бојовића који је отишао у пензију. Комисија је радила ревизију од фебруара до априла 2022. године.

Извршена је реконструкција керамичке посуде са локалитета Лишка Ђава–Град.

Извршено је чишћење епиграфског споменика из Античке збирке А II 27 (третман је извршио конзерватор Дејан Петровић уз сарадњу кустоса Александре Гојгић). У Централни регистар ИМУС уведено је 85 предмета из Античке збирке.

Скенирана је приватна документација која припада Збирки Белић.

Римске терме

Римске терме су од прошле године отворене за свакодневну посету. Ове године терме су чишћене једанпут. Као и претходних година археолог Александра Гојгић активно је радила на промоцији Римских терми. Учествовала је у бројним прилозима локалних телевизија, као и на телевизијама Прва и Курир.

У току манифестације Музеји за десет (од 14. до 20. маја 2022. године) археолог Александра Гојгић и професор географије Горан Шипетић осмислили су програм **Средњошколци**

за средњошколце. Ученици другог разреда Економске школе били су водичи ученицима из Гимназије, Економске, Медицинске, Машинско-саобраћајне школе и ШОСО „1. новембар”. Александра Гојгић је водила децу из Предшколске установе *Моје гејџингсџиво*.

Презентације грађе

Руководилац истраживања у дворишту Музеја, археолог Катарина Дмитровић, у сарадњи са дизајнерима Стеваном Грбовићем и Ненадом Јончићем, израдила је и публиковала популарни видео садржај са резултатима археолошких ископавања у дворишту Музеја у 2022. години под називом *Град испод прага*.

3Д реконструкција хумке 1 из Атенице постављена је на *Youtube* платформу. Током године више пута су ТВ и штампаним медијима презентовани резултати ископавања на локалитету Двориште Музеја у 2022. године. Завршено је уређење панела за локалитет у дворишту Музеја на којима су презентовани досадашњи резултати истраживања.

Научни и стручни скупови

За научни скуп *BECAP 22. Pots as media: Decoration, technology, and message transmission* одржаном онлајн, у периоду 12/13. маја, Марија Љуштина и Катарина Дмитровић припремиле су и презентовале рад о праисторијској керамици са чачанског налазишта Соколица у Остри: *Rocky Road to Sokolica: Middle Bronze Age Pottery in Central Serbia from Vatin to Bubanj-Hum IV-Ljuljaci Culture*.

Катарина Дмитровић је учествовала на међународној конференцији *Perspective on Balkan Archaeology – Mechanism of Power* у организацији ОРЕА Института из Беча, Археолошког музеја Републике Македоније и Лудвиг Максимилијан Универзитета из Минхена која је одржана у Охриду, у периоду од 25. до 29. маја 2022. године. Овог пута презентовала је рад под насловом *The Novelties*

that Bring Huge Changes: Quandam and Present Atenica приказује нове резултате и промене у досадашњој интерпретацији грађе из Атенице која се чува и обрађује у Народном музеју у Чачку. На међународном научном скупу одржаном на Дојрану, од 12. до 14. октобра 2022, поводом 75 година Института за Историју уметности и археологију, Катарина Дмитровић је онлајн присуствовала и представила рад *New Perspectives on Presentation of Tumuli from Atenica*. У раду су приказане могућности 3Д реконструкција археолошке грађе из Атенице на којима кустос збирке активно ради последњих година.

За међународни научни скуп *Od morja do morja. Življenje in smrt v pozni bronasti dobi med "Panonskim" in "Jadranskim" morjem*, у организацији Univerze na Primorskem, Fakultete za humanistične študije Inštituta za arheologijo in dediščino i Pokrajinskog muzeja Ptuj–Ormož, одржаном у online формату 20. и 21. маја 2021. године, кустос Катарина Дмитровић је презентовала рад *Негосијајућа карика. Нека зајажња о касном бронзаном добу у јорњем шоку Зајагне Мораве*.

На радионици организованој у склопу међународног пројекта *Interreg. Danube Transitional Programme. Danube's Archaeological eLandscapes/Подунавски археолошки е-лјезажи*, одржаној у Градском музеју у Вршцу 16. децембра 2022. године, Катарина Дмитровић је представила досадашњи рад на реализацији едукативног видеа са реконструкцијом хумке 1 из Атенице.

По завршетку скупа *Римске шерме 50 година након ошкрића: дијалој наслеђа и заједнице* приступило се организацији публицације. Предато је 12 радова и извршена је њихова рецензија.

Сарадња са другим институцијама

Александра Гојгић остварила је договор са директорком Музеја Војводине мр Тијаном Станковић Пештерац, аутором изложбе *Тамо иде сеоба завршава*, о преузимању изложбе

за наредну годину као вид сарадње између Европске и Националне престонице културе.

За потребе мастер рада *Чешљеви на шеришорији Србије у касној антици и раном средњем веку* Елеоноре Павликовске из Пољске са Археолошког факултета Варшавског универзитета, омогућен јој је увид у коштани материјал са локалитета Градина на Јелици. Александра Гојгић посетила је изложбу *Винча њројекат: Нови изазови за археологију* у Београду, као и изложбе у оквиру Европске престонице у Новом Саду: Музеј Војводине (*Сан неолијске ноћи*) и Студио М (*Време и васељења*).

За потребе обележавања 31. Међународног салона урбанизма у организацији ЈП Градац, уступљена су два паноа изложбе *Антички Чачак* аутора Александре Гојгић.

Припремна година за Националну престоницу 2023. године

Кустос Александра Гојгић задужена је за реализацију два програма у оквиру Престонице културе 2023. године. Током године интензивно се радило на разради програма и њиховој презентацији представницима Министарства културе РС, као и уметничким саветницима. Одржано је шест састанака. Редовно су достављани извештаји директору о активностима и састанцима. Програми се односе на промоцију археолошког наслеђа. Први програм се односи на виртуелну изложбу *Римски времјелов* која ће бити у склопу новог прилаза ка Римским термама са Градског шеталишта, док други има назив *Презентација идеје будуће археолошкој њарка на месју рановизантијској насеља Градина на њланини Јелици са изложбом „На Јелици беше град”*.

Пројекти министарства културе РС

Народни музеј Чачак конкурисао је код Министарства културе РС са пројектом *Трајна заштитија и биоантиројолошка обрада необрађеној хуманој осиеолошкој мајеријала*

са локалитетима Градина на Јелици. Пројекат је реализован у сарадњи са Центром за биологију кости Медицинског факултета, др Ксенија Ђукић обрадила је материјал, а координатор и организатор пројекта била је кустос Александра Гојгић. Извештај о реализацији послат је Министарству крајем децембра.

Александра Гојгић је за потребе прошлогodiшњег пројекта *Спудија извођљивости заштитне и презентације римских и рановизантијских локалитетима на подручју Чачанске колинине* Завода за заштиту споменика културе у Краљеву обрадила десет картона археолошких локалитета и направила фајл са фотографијама свих локалитета.

У склопу пројекта Министарства Обилазак музеја и споменика културе у шеријорисалној надлежности Народног музеја Чачак 2022. Александра Гојгић је била део екипе која је 23. и 24. новембра обишла три археолошка налазишта и један споменик културе на територији општине Ивањица која је у надлежности Народног музеја Чачак. Акцентат је био на истраживаним и презентованим локалитетима како бисмо сагледали стање превентивне конзервације и могућности унапређења презентовања археолошког наслеђа. Стање локалитета документовано је фотографијама. По завршетку обиласка сачињен је извештај који је достављен директору (бр. 953/1. 12. 2022).

Теренска истраживања

Заштитна археолошка истраживања на локалитету Двориште Музеја у Чачку

Обимни заштитни радови у дворишту Музеја обављени су у оквиру две теренске кампање. Прва је завршена у периоду од 28. марта до 15. јула 2022, док је друга изведена између 3. 10. и 29. новембра 2022. године. Истражена је површина од 537 м².

Резултати истраживања знатно су већи од очекиваних, јер су откривени остаци

обимних бедема највероватније касноантичког утврђења, као делови чврсте и лаке архитектуре из времена IV и V века. Археолошким ископавањима ове године утврђени су врста и обим касноантичког утврђења у оквирима дворишта Музеја, чиме су обезбеђене јасне смернице за будуће радове на овом простору. Археолошка истраживања обавила је екипа: Катарина Дмитровић, археолог, музејски саветник НМЧ и руководилац радова, и археолози Јелена Марјановић, Драган Ђирковић и Марко Марјановић.

Заштитна археолошка истраживања на локалитету Соколски дом у Чачку

Локалитет Соколски дом у Чачку, к. п. бр. 454 К.О. Чачак, Цара Душана 10, чини саставни део евидентираног добра под претходном заштитом археолошког локалитета *Центар прага Чачка*. Град Чачак као инвеститор има у плану изградњу спортског објекта на простору иза зграде Соколског дома где се сада налази терен за мали фудбал. Народно музеј Чачак је у својству установе заштите приступио археолошком истраживању на основу дозволе Министарства културе и информисања РС број 633-00- 17/2022-02 од 28. јануара 2022. године. Археолошка истраживања обављена су у периоду од 3. до 11. фебруара 2022. године. Радовима је руководила Александра Гојгић, археолог, виши кустос Народног музеја Чачак, као и чланови стручне екипе: Марија Алексић Чеврљаковић, археолог, виши стручни сарадник Завода за заштиту споменика културе у Краљеву, Вујадин Вујадиновић, археолог, кустос, Археолошки музеја Ђердапа у Кладову (Народно музеј у Београду), док је за техничку документацију био задужен Александар Матовић, арх. техничар, конзерватор Завода за заштиту споменика културе у Краљеву. Услед познавања стратиграфије у самом центру града, приступило се машинском скидању површинског слоја. Отворене су две сонде: сонда 1 димензија 18 (и-з) x 1,6 (с-ј) и сонда 2

димензија 25 (с-ј) x 1,6 (и-з) m. Сонде се укрштају тако да образују крст. Приступило се машински скидању асфалта дебљине 0,15 m. Сонда 1 – први слој чини рецентни насип релативне дебљине од 0,27 m, други је слој сиво-црне земље релативне дебљине од 0,10 m, трећи је тамно-мрк и компактан са слојем рецентне црвене цигле релативне дебљине 0,13 m, а здравица се јавља на релативној дубини од 1,50 m. Спорадично се јављају рецентни налази (метална шипка, цреп, полукружни кородирани гвоздени предмет и 1 фр. обода античке посуде). У сонди 2, у њеном јужном краку, на релативној дубини од 0,50 m, јавља се супструкција од белича-стог малтера и притесаног пешчара правилно распоређеног, као и део са два реда поређаних цигала квадратног облика димензија 80 x 85 cm (Објекат 1). Увидом у фотографију из 1930. године на том месту била је мања озидана помоћна просторија (тоалет) која одговара налазу. Од покретних налаза издвајамо рецентно равно прозорско стакло, делове цеви за воду, дрвени праг за железничку пругу, фрагмент глеђосане дршке, гумене ђонове и стаклену бочицу аеро боје. Слојеви су готово идентични као у сонди 1 (стигло се до релативне дубини од 1,60 m). У средишњем делу крста, где се укрштају сонде 1 и 2, приступило се прокопавању депоа здравице до слоја шодера.

Није утврђено постојање било каквих архитектонских остатака, као ни културног слоја из античког периода. По завршетку истраживања праћени су и припремни радови за постављање темеља будуће спортске хале која је подразумевала отварање целе површине игралишта (документовано је фотографијама). Ситуација је била непромењена, тј. није утврђено постојање античког хоризонта. Извештај о овогодишњем истраживању послат је Министарству културе.

Археолошки надзор

Током јула месеца археолог Александра Гојгић вршила је надзор приликом партерног

уређења дворишта Уметничке галерије „Надежда Петровић”. Ископи су били у габариту постојећих инсталација до релативне дубине од 0,50 m. Није утврђено постојање културног слоја. Надзор је извршен уз усмени договор са надлежним Заводом за заштиту споменика културе из Краљева.

У својству установе заштите Народни музеј Чачак обавио је археолошки надзор на катастарској парцели (бр. 457/2 КО Чачак) која је предвиђена за реконструкцију и доградњу стамбеног објекта бр.1, спратности По+П+Пк, категорија А-незахтевни објект, а која се налази у непосредној близини евидентираног културног добра, тј. археолошког локалитета Центар града Чачка (ев. лист 15, од 13. маја 2019. године). Археолошки надзор спроведен је у току припремних радова за доградњу у оквиру истих габарита постојећег стамбеног објекта. Надзор је извршила кустос Александра Гојгић.

Током године континуирано је обављан археолошки надзор на радовима на деоници 3 ауто-пута Адрани – Прељина.

Вујадин Вујадиновић, Александра Гојгић и директорка Делфина Рајић обишли су локалитет Мала река у Вичи.

Археолошки локалите Градина на Јелици делимично је очишћен од растиња.

Александра Гојгић посетила је локалитет Градина на Јелици током ископавања у јулу месецу.

Научни и стручни скупови, семинари и стручно усавршавање

За научни скуп *Tumuli and Megaliths in Eurasia* у Проенса-а-Нова (Португалија), који је због актуелне пандемије отказан у 2020. години, припремљена презентација на тему *Notes on relation between the Iron Age necropoleis and settlements in the West Morava valley, Serbia, Case study of the mound necropolis in Mrčajevci* аутора Катарина Дмитровић приказана је на видео конференцији 25.

маја 2021. године и постављена на youtube канал <https://youtu.be/7vWHu5GySbA>.

Катарина Дмитровић је учествовала на научном скупу *Драјослав Срејовић и мултидисциплинарност* одржаном у Крагујевцу 29. новембра 2021. године у организацији Центра за научноистраживачки рад САНУ, Универзитета у Крагујевцу и Завода за заштиту споменика културе Крагујевац. За ту прилику је припремила и презентovala рад *Краљевске столице – Умке у Аџеници: о резултатима новије анализе грађе*.

За учешће на 20. међународном научном скупу о погребној археологији у Таргу Жиу (Румунија), на тему *Graves, Cenotaphs and Votive Deposits of Weapons in Europe - Bronze and Iron Ages*, Катарина Дмитровић је припремила текст и презентацију *Grave Characteristics of the Bronze Age Necropolises in the West Morava Region of Serbia*. Скуп је због веома тешке ситуације са корона вирусом отказан почетком октобра.

За међународни научни скуп *Od morja do morja. Življenje in smrt v pozni bronasti dobi med „Panonskim“ in „Jadranskim“ morjem*, у организацији Univerze na Primorskem, Fakultete za humanistične študije Inštituta za arheologijo in dediščino i Pokrajinskog muzeja Ptuj – Ormož, одржаном у online формату 20. и 21. маја 2021. године кустос Катарина Дмитровић је презентovala рад *Негосијајућа карика. Нека зајажанја о касном бронзаном добу у јорњем шоку Зајадне Мораве*.

По завршетку прошлогодишњег скупа *Римске шерме 50 година након ошкрића: дијалој наслеђа и заједнице* приступило се припреми одговарајуће публикације. Учесницима је послато упутство за предају радова, а до сада је пристигло седам радова.

Сарадња са другим институцијама, стручним сарадницима и медијима

Катарина Дмитровић је учествовала у реализацији документарне емисије о Чачку Националне телевизије Грчке ЕРТ 3.

Антрополошки материјал из гроба 1 на локалитету Двориште Гимназије у Чачку и из хумке 2 у Мрчајевцима предат је на обраду антропологу др Ксенији Ђукић са Медицинског факултета Универзитета у Београду.

Катарина Дмитровић је учествовала у изради брошуре о археологији у организацији Одељења за археологију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

За потребе изложбе уметника Марка Марковића из Београда, која је одржана у Уметничкој Галерији „Надежда Петровић“, уступљена су четири експоната из Средњовековне збирке. Експонати су фотографисани, док је документација са више археолошких локалитета уступљена за потребе каталога.

Александра Гојгић је за потребе аплицирања Чачка као културне престонице за 2023. годину предала пројекат *Лајндаријум у дворишту музеја* који је НМЧ урадио 2016. године, као и осмишљени *Вогич кроз антички Чачак* (кружна тура кроз центар града и прича о открићима античког наслеђа).

Археолог Катарина Дмитровић је постала члан међународне радне групе за израду Ц14 хронологије у Карпатском басену.

Група студената археологије са универзитета у Инсбруку са професором Петером Требшеом крајем априла обишла је археолошка ископавања у дворишту Музеја и сталну музејску поставку.

У оквиру сарадње Народног музеја у Чачку са Филозофским факултетом и Археолошким институтом из Београда, у сврху анализе бронзано-допске керамике у склопу пројекта Фонда за науку Републике Србије, програм ИДЕЈЕ - THE FLOW - Interactions-Transmission-Transformation: Long-distance connections in Copper and Bronze Age of the Central Balkans, одабрани су узорци за анализе са локалитета Соколица у Остри и Слатина у Горњој Горевници.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

Збирке

Прекинута је досадашња пракса привременог смештаја предмета, који су спаковани у укупно 549 кутија означених бројевима, а њихов садржај описан у основним цртама. На исти начин описан је и садржај једне планотеке, док је садржај у три ормана и једној планотеци детаљно пописан у присуству комисије коју су чинили кустоси Народног музеја у Чачку Александра Гојгић, Биљана Чкоњевић и др Милош Тимотијевић, којима је помагао историчар Стефан Новичић, привремено запослен у Народном музеју у Чачку.

Један део материјала (фотографије, документа, писма, дипломе, повеље) из означених кутија и планотека је скениран, на чему је током 2022. године радио Стефан Новичић. Скенирано је укупно 12.890 музеалија, као и још 15.413 докумената, фотографија и микрофилмова из документације Историјског одељења Народног музеја у Чачку.

Континуирани рад на сређивању збирки само је први корак у обезбеђивању доступности музеолошког материјала за преглед, истраживање, анализу, снимање, инвентарисање и ревизију. Број постојећих збирки и предмета подразумева континуирани вишегодишњи рад који није могуће обавити само са једним стално запосленим кустосом.

Као и сваке године извршен је преглед збирке униформи са колегом Слободаном Богојевићем. Због специфичних задужења током 2022. рад на музејској документацији је одложен, а прилив нових предмета за постојеће збирке није био велики. Народни музеј у Чачку на поклон је добио један бајонет М.1924 (ВТЗ Крагујевац), дар Милке Азањац из Чачка.

Рад на обликовању „Музеја кошарке” у Чачку

Примарна активност током 2022. године било је осмишљавање будућег „Музеја

кошарке” у Чачку, при чему је целокупан рад усмерен у пет основних подручја пројектних активности: 1) планирање и реализација основне (сталне) поставке будућег „Музеја кошарке” у Чачку; 2) састанци са некадашњим кошаркашима из чачанских клубова, као и посете њиховим породицама; 3) прикупљање информација, фотографија, докумената и предмета за будући „Музеј кошарке”; 4) научна истраживања историјата кошарке у Србији и Чачку до 1991. године; 5) информисање јавности о активностима у вези са реализацијом будућег „Музеја кошарке” и пројекта „Престоница културе Србије 2023”.

Основни концепт „Музеја кошарке” у Чачку презентован је 2. фебруара 2022. у коме су планиране изложбене целине, њихов садржај, начин реализације и календар активности. Прва реализована активност било је одређивање логотипа и визуелног идентитета „Музеја кошарке”, рад дизајнера и професора Факултета примењених уметности у Београду (ФПУ) Славомира Стојановића. Послови око обликовања интернет-сајта будућег музеја биће саставни део активности за 2023. годину, када се према плану очекује и реализација израде копија медаља, дресева и разрада синаопсиса поставке и тематско-експозиционог плана изложбеног простора. Све наведене активности условљене су коначним завршетком архитектонског плана преуређења Соколане у изложбени простор.

Током 2022. организована су укупно 42 састанка са некадашњим кошаркашима из Чачка, односно њиховим породицама, што је био саставни део активности прикупљања информација, фотографија и предмета за будући музеј. Шест дародаваца (Зоран Антоновић, Радосав Шљивић, Саво Ковачевић, Слободан Стефановић, Мирјана Копривица Марковић и Михаило Јовић) поклонили су укупно пет медаља, четири пехара, један дрес, једну тренерку (горњи део), пет застава и два плаката. Рад на терену потврдио је претпоставку да ће највећи број некадашњих

кошаркаша и њихових породица материјал за будући „Музеј кошарке“ уступити тек по његовом отварању. Сви предмети који су до сада поклоњени преузети су после потписивања уговора о поклону.

Позајмљени материјал је скениран и враћен власницима (укупно 3.752 фотографије, исечака из новина, докумената и записа), чиме је створена релевантна база података за обликовање будућег „Музеја кошарке“. Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ уступила је Народном музеју 9.000 скенираних исечака из новина у вези са свим спортским дешавањима у Чачку током осамдесетих година XX века, који су важни као документација за истраживање теме али не и излагање, као и 50 видео-записа са утакмица КК „Борца“ из Чачка који се могу употребити за аудио-визуелне презентације.

Научна истраживања о развоју кошарке у Југославији, Србији, а нарочито Чачку, омогућила су одређивање садржаја, редоследа и приоритета излагања музеолошког материјала, као и обликовање основне идеје сталне поставке „Музеја кошарке“. Током 2022. године обављена су обимна истраживања дневне штампе која је излазила у Београду, Чачку и Краљеву и извршена анализа вести о кошарци. Прегледани су сви релевантни бројеви „Политике“, „Времена“ и „Правде“ од 1923. и првог помена кошарке у Србији, па до 1941. године и почетка Другог светског рата на простору Југославије. Потом је прегледана окупациона штампа „Ново време“, „Понедељак“ и „Обнова“ (1941–1944). За развој кошарке у послератној епохи прегледана је „Политика“ за период од 1949. до краја 1951. године, као и „Спорт“ за 1952. и 1953. годину. Потом су детаљно прегледани „Слободни глас“ (1945–1950) и „Чачански глас“ (1951–1991) за прошлост чачанске кошарке, као и поједини бројеви „Ибарских новости“ из Краљева (1954–1991). Укупно је снимљено, прегледано и анализирано преко 2.500 страница дневне и недељне штампе. Истовремено је консултована бројна литература (преко

100 радова историчара, социолога, антрополога, новинара и публициста) која обрађује проблем настанка и развоја кошарке на простору Србије и Југославије. Интервјуисана је 41 особа, њихова сведочанства су записана и архивирана, копирани новински исечци и лични записи у писаној форми.

Обимна истраживања послужила су за писање и објављивање два научна рада и обликовање реферата за научни скуп. На друштвеним мрежама објављен је 81 текст, од којих су касније интернет-портали у Чачку и Београду на својим страницама пренели 40, а недељна штампа у Чачку је објавила 26 текстова. На тај начин је обезбеђен материјал за обликовање будућег интернет сајта и писање публикације о развоју кошарке у Чачку до 1969, што ће бити део активности у 2023. години.

Објављивање текстова и информација о историјском развоју кошарке истовремено је имало за циљ и обавештавање јавности о активностима у вези са формирањем „Музеја кошарке“, што је започето великом конференцијом за новинаре уприличеном 14. фебруара 2022. у Галерији Народном музеју у Чачку, што су пренели сви медији у Србији. На исти начин је пропраћена и посета Жељка Обрадовића (најуспешнијег тренера европске кошарке) Народном музеју у Чачку 6. септембра 2022. године.

Истраживачки и научни рад, стручна усавршавања

Напоредо са проучавањем развоја кошарке, покренута су и истраживања свакодневног живота и популарне културе у епохи социјализма, када је овај спорт имао највеће успехе. Због значаја кошарке за идентитет Чачка, истраживања су усмерена на процес изграђивања градске културе, порекла породица и конструкције личног и колективног идентитета на регионалном нивоу.

Настављена су и истраживања епохе између два светска рата, нарочито јавног

деловања епископа Николаја Велимировића и књижевника Драгише Васића, у склоп у припрема радова за научне скупове и јавна предавања. Детаљно су прегледани дневна и црквена штампа, објављени историјски извори и релевантна литература.

Заједно са колегама из других установа културе из Чачка, невладиног сектора, Градске управе и Туристичке организације Чачка, као и стручњацима из Завода за проучавање културног развика у Београду, започет је посао на дефинисању и обликовању *Стратегије развоја културе Чачка у наредном петогодишњем периоду (2023–2027)*. Анкетирано је 25 грађана свих узраста, као део задужења у оквиру анкете преко 600 грађана Чачка, и узето је учешће у анализи садашњег стања културе у на састанцима који су организовани 15. августа, 7. и 13. септембра, као и 6. и 7. октобра 2022. године. Циљ свих активности је обликовање званичног документа који ће почетком 2023. усвојити Град Чачка као званичну стратегију развоја културе.

Историчар др Милош Тимотијевић био је и рецензент две књиге Владимира Димитријевића: *Југословенски месижанизам и српско становишће : ојлед из историје идентитета* (Београд : Институт за књижевност и уметност, 2022) и *Опшарски простори српске књижевности* (Београд : Добротољубље, 2022). Написао је и неколико рецензија за чланке који су објављени у часопису „Наша прошлост” из Краљева.

На основу претходног научног звања *научни сарадник*, добијеног 31. јануара 2018, као и броја, садржаја и научних домета објављених радова и свих других активности на пољу науке у последњих пет година, Комисија за стицање научних звања Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије доделила је 26. октобра 2022. године др Милошу Тимотијевићу звање *виши научни сарадник*.

Учешће на научним скуповима, предавања и промоције књига

Током 2022. године историчар др Милош Тимотијевић учествовао је на два научна скупа, одржао два предавања, једну промоцију своје књиге, учествовао на осам промоција књига других аутора и отворио једну изложбу.

У Музеју рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу 30. марта 2022. одржана је промоција књиге др Милоша Тимотијевића *Мисија „Халијарг” : рајна иројајанда, бомбардовање српских прагова и евакуација савезничких авијашичара 1943-1944. године*, заједно са уредником издања Борисавом Челиковићем и др Немањом Девићем, историчарем са Института за савремену историју у Београду.

У просторијама Међуопштинског историјског архива у Чачку 24. фебруар 2022. учествовао је на промоцији монографије др Немање Девића *За иаршију и Тиша : иаршизански иокреј у Србији 1941-1944*.

У Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис” 25. фебруар 2022. учествовао је на промоцији монографије Радоја Јанковића *Како је убијана Краљевина Југославија*.

У малој сали Задужбине Илије Коларца 23. март 2022. учествовао је на промоцији монографије др Немање Девића *За иаршију и Тиша : иаршизански иокреј у Србији 1941-1944*.

У просторијама Међуопштинског историјског архива у Чачку 14. април 2022. учествовао је на промоцији монографије др Љубинке Шкодрић *Жена у окупираној Србији 1941-1944*.

У Галерији Народног музеја у Чачку 15. априла 2022. учествовао је на промоцији Зборника *80 година од избијања Другој светској рати на простору Југославије и страдања прага Крајујевца : нови иомаци или ревизије историје* (ур. Димитар Тасић, Лела Вујошевић) у издању Центра за научноистраживачки рад Српске академије наука и уметности, Универзитета

у Крагујевцу и Института за новију историју Србије у Београду (ИНИС), са историчарима др Милом Бјелајцем, директором ИНИС-а, др Бојаном Димитријевићем са Института за савремену историју у Београду и др Далибором Дендом, пуковником Војске Србије.

У малој сали Задужбине Илије М. Коларца, у оквиру циклуса предавања *Друџа сѣрана раџа у окупираној Србији 1941-1944: њресџуџници, џолицџџи и џросџиџуџке*, одржао је 27. мај 2022. предавање *Криминал у окупираној Србији 1941.*

У дворишту Народног музеја у Чачку, у оквиру манифестације „Хорска сртења” Удружења „ИРМОС”, одржао је 20. јула 2022. предавање *Владика Николај Велимировић и женско монашџво у чачанском крају.*

На научном скупу у Краљеву под називом *Публицисџика у развоју друшџтва и државе* који су организовали Народни музеј Краљево, Институт за политичке студије у Београду, Правни факултет Универзитета у Београду и Град Краљево 18. августа 2022, саопштен је реферат „*Град, сџорџ и џгенџификација: ривалсџво кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945-1991).*”

У Галерији Народног музеја у Чачку 30. августа 2022. учествовао је на промоцији Зборника радова Народног музеја бр. 51/52, са Делфином Рајић, директором Народног музеја у Чачку, и др Бојаном Димитријевићем и др Немањом Девићем са Института за савремену историју у Београду.

На научном скупу *Драџиша Васић: век црвених маџли*, одржаном 3/4. октобра 2022. године у Горњем Милановцу, у сарадњи Института за књижевност и уметност из Београда и Музеја Рудничко-таковског краја, саопштен је реферат *‘Црвена’ или ‘свеџа’ Русија : комџарација џуџоџиса Мирослава Крлеже и Драџише Васића о џрвој земџи социјализма.*

У Галерији Народног музеја у Чачку 6. октобра 2022. учествовао је на промоцији монографије *Musolini ante portas : џџалијански фашизам и џуџословенско суседсџво (1919- 1925)*

проф. др Милана Ристовића са Филозофског факултета у Београду, са Делфином Рајић, директором Народног музеја у Чачку, др Милом Бјелајцем, директором Института за новију историју Србије у Београду, и аутором.

У Народном музеју у Краљеву 13. октобра 2013. године отворио је изложбу *Раџије : казнене експџедиџије Вермахџта у селима Жичкој среза 1941. џодине* аутора Мирјане Савић и Немање Трифуновића.

У Клубу „Службеног гласника” у Београду 29. новембра 2022. учествовао је на промоцији монографије Мирослава Јовановића *Језик и друшџвена исџорија. Против Вука.*

Послови у вези са радом редакџије Зборника радова Народног музеја у Чачку

Током 2022. године прегледани су сви радови за „Зборник радова Народног музеја” у Чачку бр. 51/52. Радови су примљени у папирном и електронском облику, као и прилози у форми цртежа и фотографија. Највећи број приспелих радова није испуњавао техничке захтеве, тако да је било неопходно текстове ускладити за стандардима објављивања (навођење напомена, њихов садржај, навођење списка литературе, формирање резимеа, распоред фотографија и њихове легенде), што је изискивало додатни рад и залагање.

Сарадња са медијима

Промовисање пројекта „Музеја кошарке” у Чачку био је приоритетни задатак током 2022. године, нарочито у сарадњи са интернет порталима у Чачку и недељној штампи. Дата су и два интервјуа за електронске медије која се нису дотицала наведене теме. Најпре је 12. јуна 2022. за „Подкаст Код Бране” дат опширан интервју под називом *Исџина о чеџиџницима и комунисџтима*, затим је 14. децембра 2022. за Други програм Радио Београда у емисији „Контрапункт” говорено о књизи покојног проф. др Мирослава Јовановића

Језик и друштвена историја, Пројив Вука, заједно са др Оливером Драгишић са Института за новију историју Србије. Оба интервјуа постављена су на интернет.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Поред организационих послова у вези са радом установе, Делфина Рајић, директор Народнoг музеја у Чачку, активно је учествовала у свим пројектима и манифестацијама Музеја. Организовала је припрему изложби које су биле део редовне активности током године, као и низ књижевних вечери, предавања и учешћа у телевизијским емисијама.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЕТНОЛОГИЈУ

Збирке

У 2022. години Етнолошко одељење је набавило 40 нових предмета. Откупљени предмети везани су за збирке покућства и посуђа углавном за потребе реализовања нове сталне поставке „Градска кућа” у Хаџића кући у оквиру пројекта „Чачак престоница културе 2023. године”. У току године Етнолошко одељење је од грађана на поклон добило већи број предмета за Збирку покућства, углавном текстилно покућство.

У оквиру редовних музејских активности инвентарисана су 42 предмета. Снимљени видео и аудио-материјал у току теренских активности чува се у Етнолошком одељењу.

У дигиталној техници снимљено је око 350 фотографија, углавном из области нематеријалне баштине, као и објеката и детаља у вези са народним градитељством и предметима материјалне културе. Највећи део фотографија настао је у току теренских активности кустоса.

У току 2022. године вршене су редовне активности око одржавања и сређивања депоа. У току 2018. године добијен је привремени простор за смештај већих предмета

јер се са набавкама у 2017. години знатно повећао број предмета великих димензија, а у згради Музеја простора више нема. Простор у Улици Цара Лазара (зграда Комуналца) није адекватан за њихов смештај, али је послужио као привремено решење. У ове просторије смештени су предмети већих димензија откупљени у 2017. години, као и део предмета (пољопривредне справе) из гараже у дворишта Музеја. Крајем 2022. они су исељени из овог простора и премештени у зграду Дома културе у Парменцу.

Теренска активност

У протеклој години вршена су појединачна теренска истраживања према потребама тема о којима је писано и за припрему изложби планираних за наредни период.

Настављена је сарадња са бројним чачанским породицама од којих су добијени значајни подаци на теме у вези са пројектима, као и за редовну активност на прикупљању нових предмета за етнолошке збирке.

Вршена су теренска истраживања у вези са темама које ће етнологзи реализовати у оквиру пројекта „Чачак престоница културе 2023.”.

Истраживана су презимена на простору Заблаћа и околине и тим поводом Снежана Ашанин се додатно ангажовала у вези са презименом Тутуновић, а учествовала је и на промоцији књиге Ненада Тутуновића који је представио ову фамилију од најранијих извора па све до данас.

Нова стална поставка

Хаџића кућа у Господар Јовановој бр. 6 вредан је споменик српске грађанске културе из 1854. године (кућа је под заштитом државе). Поставка „Градска кућа” представља ентеријер грађанске куће XIX и првих тридесет година XX века и вредне предмете који су чинили живот грађанског Чачка овог периода. За поменути објекат ово је најбоље решење, јер ће у аутентичном простору куће

XIX века бити представљен ентеријер из истог периода, а наш град ће добити једну интересантну музејску поставку и простор у коме ће се одржавати различити програми и културни садржаји. У току 2022. године откупљивани су нови предмети за поставку, а урађена је и припрема конзервације постојећих предмета из Етнолошке збирке. Направљен је синопсис поставке и вршене су прелиминарне консултације са Љиљаном Гавриловић, консултантом-саветником. Отварање нове сталне поставке Музеја планирано је за крај новембра 2023. године.

Научни и стручни скупови и стручно усавршавање

Стручни скуп „Здрав си, домаћине“

Снежана Ашанин је на стручном скупу учествовала са радом на тему “Здравице на Драгачевском сабору трубача у Гучи” а Ивана Ћирјаковић са темом “Одрживост елемента здравице код деце и младих”. Скуп је организовао Културни центар Гуча.

Етнолози су 24. и 25. новембра 2022. године учествовали на Међународном научном скупу *Сећање на румунско село* у организацији Музеја Банатског села у Темишвару. Конференција је била везана за теме из етнологије, антропологије, музеологије и конзервације, са великим бројем учесника из Румуније и Србије. Ивана Ћирјаковић је имала презентацију на тему *Истраживања старих заната на територији Моравичкој околу*, а Снежана Ашанин на тему *Бибија*. По завршетку конференције изложене теме ће бити штампане.

Нематеријално културно наслеђе

Шљивовица – друшћивене љраксе и знања у вези са љрићремом и уиоћребом љрадиционалној љића од шљиве. Елемент који је ове године уписан на репрезентативну УНЕСКО-ву листу. У стручном тиму на овим активностима радила је Снежана Ашанин. Тим поводом реализован је етнолошки филм

и прикупљена је теренска грађа, а одрађени су и формулари неопходни за упис овог елемента. Остварена је одлична сарадња са научним институцијама као што је Институт за воћарство у Чачку, Пољопривредни факултет у Земуну, бројна удружења произвођача шљиве и ракије, као и произвођачима овог алкохолног пића.

Сарачки занай. Урађена су теренска истраживања у вези са сарачким занатом. Истраживање је спроведено у Чачку, Прибоју, Пожаревцу, Руми, Сомбору и Зајечару. Припремљен је номинацијски досије на којем је радила Снежана Ашанин. На реализацији овог пројекта учествовало је и Удружење *Наше дрво*. Остварена је одлична сарадња са бројним занатлијама који су живи чувари и преносиоци знања и вештина. Примећени су помаци на пољу одрживости сарачког заната у последњих неколико година што је повезано са развојем коњарства и спорта у вези са тим.

Свешћи Трифун. Снежана Ашанин је радила и на евидентирању елемента *Свешћи Трифун – виноградарска слава*. Истраживање је спроведено у сарадњи са колегама из Зајечара и Новог Сада. Прикупљена је теренска грађа. Посебна пажња посвећена је развијеним виноградарским крајевима као што су Александровац, Топола, Вршац, Зајечар, Неготин и Пирот. Реч је о елементу који у данашњим условима има одличну одрживост.

Соколарсћво. Вршено је истраживање које је у вези са соколарством у Србији. Тим поводом Снежана Ашанин је радила на терену у сарадњи са Удружењем соколара и Ловачким друштвом Србије. Ово веома живо културно наслеђе биће у наредној години додатно истражено како би се припремио номинацијски досије.

Кречарски занай. Извршено је истраживање кречарског заната у драгачевском крају. Кречар Славковић Владе једини је носилац овог елемента. У вези са овом номинацијом морају се извршити додатна истраживања

како би се допринело бољој одрживости овог елемента.

Маћанске њлоче. Елемент *Маћанске њлоче* уписан је на Националну листу НКН. У вези са његовом реализацијом ангажовала се Снежана Ашанин. Наши етнологзи су истражили терен Ивањице и околине. Прикупљена је теренска грађа, направљен видео-запис и реализован етнолошки филм *Маћанске њлоче јуче, данас, суџра* у трајању од 28 минута. Остварена је сарадња са власницима мајдана, мајсторима и бројним удружењима. Договорене су мере које ће се спроводити на пољу очувања и одрживости овог елемента.

Ћумурџијски занай. Снежана Ашанин је радила на прикупљању теренске грађе у вези са ћумурџијским занатом на простору западне и источне Србије. Евидентирани су занатлије које се баве овим старим занатом и прикупљена је теренска грађа. Аудио, фото и видео-материјал сведоче о одрживости овог заната. Реч је о знањима и вештинама који се вековима преносе са колена на колена. Ово је занат који је веома одржив, што по УНЕСКО-вој конвенцији представља важан параметар неопходан за евидентирање овог елемента. Од прикупљеног материјала реализован је и етнолошки филм у трајању од 29 минута.

Клесарски занай. За елемент НКН који је још 2012. године уписан на Националну листу извршена су додатна истраживања, као и теренска рекогносцирања, а све у циљу сагледавања услова и његовог тренутног стања. У раду на терену учествовале су Ивана Ћирјаковић, Снежана Ашанин, Данијела Филиповић и Милош Матић из Етнографског музеја. Евидентирани су промене које су приметне у протеклих десет година, али је донет јединствен закључак, а то је да се ради о веома важном елементу са добром одрживошћу.

Завештине. Извршена су додатна теренска истраживања на простору чачанског краја. Циљ је да се употпуне подаци неопходни за упис овог елемента на Националну листу. Тим поводом остварена је одлична сарадња

са Основном школом *Рајко Мићковић* чији су ђаци учествовали у упознавању и истраживању овог елемента.

Рад у стручним друштвима

Етнологзи су учествовали у раду Музејског друштва Србије. Снежана Ашанин је радила послове секретара Друштва, а Ивана Ћирјаковић послове члана Надзорног одбора. У Министарству културе Републике Србије Снежана Ашанин је учествовала у раду стручног скупа *Етнографске маје*.

У оквиру пројекта „Родна равноправност рађа културну разноликост“ уз финансијску подршку UNESCO Међународног фонда за културну разноликост, у програму мобилности радница у култури, Ивана Ћирјаковић је добила стипендију за студијско путовање у Италију у Мерано и посету Музеју жене (Frauenmuseum / Museo delle donne) где је имала прилику да се упозна са сталном поставком и збиркама. Ово студијско путовање остварено је од 18. до 23. септембра 2022. и било је од великог значаја за будући рад и припрему нових изложби.

Промоција бизниса преко друштвених мрежа. Снежана Ашанин је учествовала на семинару које су организовали НАЛЕД и ЕТНО-МРЕЖА, а који се односио на очување старих заната и доприносу очувања традиционалних вредности. Најважније је да се стари занати прилагоде савременим потребама тржишта као би били економски исплативи, а самим тим и одрживи.

Жене као носиоци руралне економије. Стручни скуп у организацији Етно-мреже и НАЛЕД-а у чијем је раду учествовала Снежана Ашанин. Реч је о мерама подршке за економско оснаживање жена на заштити традиционалних заната и вештина женске домаће радиности.

Пројекти

Конзервација предмета из Етнолошке збирке Народног музеја Чачак финансирана

је средствима Министарства културе РС. Поступак конзервације предмета који су у захтеву за средства наведени спроведен је по прописима и стручно.

Истраживање сарачког заната на територији Моравичког округа Удружење *Наше дрво* у сарадњи са Народним музејом Чачак је извршило истраживања терена Моравичког округа који обухвата Град Чачак и општине Горњи Милановац, Лучани и Ивањица. Пројекат је финансиран средствима Министарства културе РС. На основу претходних истраживања извршена је ревизија и истражене су све некадашње и садашње занатлије сарачког заната на овој територији. Евидентиран је сарачки занат као нови елементи нематеријалног културног наслеђа. Истраживања на терену и снимање занатлија у периоду од јуна до децембра 2022. године вршили су етнолог Ивана Ћирјаковић и Снежана Шапоњић Ашанин, музејски саветници из Народного музеја Чачак, и Милан Брајовић, виши кустос из Музеја рудничко-таковског краја. Снимљен је и филм под називом *Сарачке сугбине*. Приликом теренских истраживања обрађена је заоставштина Радојла Вита Азањца који је у Чачку био један од последњих мајстора сарача и седлара. Од једанаест сарачких радњи колико их је било крајем четрдесетих година XX века, када је мајстор Вито учио занат, до краја века остала је у читавој западној Србији још само његова радња. Данас у Чачку ради само један сарач, Перко Кувекаловић. У Народном музеју Чачак 27. децембра 2022. године одржана је промоција истраживања и премијерно приказан филм *Сарачке сугбине*.

Покренимо ниџи – школа њкања, њлејнења и веза (дојринос одрживосџи немаџеријалној кулџурној наслеђа). У сарадњи са Удружењем *Сџрацимиров заџис* Снежана Ашанин реализовала је пројекат који се односио на радионице ткања, плетења и веза. Школу је успешно завршило 24 полазника. Остварена је одлична сарадња са Средњом уметничком школом у Чачку чији

су ђаци у највећем броју били полазници школе ручних радова. Поводом успешно реализоване радионице организована је и изложба радова. Пројекат је подржало Министарство културе.

Буди креџиван реализован је у току јула и августа 2022. године. У периоду од два месеца у просторијама Народного музеја у Чачку петнаест учесника је имало прилику да се упозна са нашом народном традицијом, а посебно са животом у домаћинству у прошлости, када су наши преци већину потребних предмета израђивали ручно, од алата, преко одеће до средстава за хигијену. Учесници радионица су научили да самостално израде сапуне од глицерина и украсе за кућу од дрвета и обојених каменчића. По завршетку рада у Галерији Народного музеја у Чачку је 7. октобра 2022. године организована изложба радова и додела диплома учесницима. У директном раду са децом биле су Ивана Ћирјаковић, музејски саветник-етнолог из Народного музеја у Чачку, и Снежана Јефтић, дипломирани дефектолог, чланови Удружења *Наше дрво*.

Поџраџа за исџином о симболима. Пројекат је подржан од стране Центра за промоцију науке из Београда, а у сарадњи са Научним клубом Чачак и Народним музејом Чачак. Учесници су били ученици неколико основних и средњих школа из Чачка заинтересовани за развијање научне културе и упознавање техника истраживачког рада у вези са значењем симбола геометријске орнаментике у традицији и њиховим применама кроз историју. Аутори пројекта били су Ивана Ћирјаковић, етнолог-антрополог, и Снежана Тошовић, професор математике.

Традиционална срџска свадба у Бујановцу и околини. Овај пројекат је реализован у сарадњи са Народним музејом у Врању и Удружењем *Сџрацимиров заџис* из Чачка. Подржан је средствима Министарства културе. Реализована су теренска истраживања, а од прикупљене грађе и

видео-материјала монтиран је истоимени филм у трајању од 28 минута који ће бити приказан на Међународном фестивалу етнолошког филма у Београду.

Мирослављево јеванђеље – дојринос очувању немајеријалној културној наслеђа. У сарадњи са Удружењем *Сирацимиров зајис* из Чачка реализован је овај пројекат који је подржан средствима Града. Реч је о радионицама у којима су полазници били ђаци основних школа, а који су у оквиру радионица и под надзором стручњака из области калиграфије и веза исписивали најлепша слова којима је написано Мирослављево јеванђеље.

Знања и вештине управљења ћумура – евидентирање новој елементијалној културној наслеђа (група фаза). У сарадњи са Културним центром реализован је пројекат који је имао за циљ да се евидентирају произвођачи ћумура и да се прикупе подаци ради евидентирања новог елемента НКН.

Драгачевска свадба у служби заштити елементијалној културној наслеђа. Реч је о пројекту у чијој је реализацији учествовала Снежана Ашанин. Представљени су бројни свадбени обичаји из драгачевског краја. Слична обичајна пракса била је заступљена у читавом региону, тако да је реализација овог пројекта имала за циљ да младе образује и представи им давно заборављене свадбене обичаје.

Домаћине, здрав си – стручни скуп о здравицама и међународна смотра здравичара. Организован је дводневни међународни стручни скуп о здравицама на којем су учествовали стручњаци из Србије и региона. На њему су представљени бројни радови који су касније сабрани и објављени у заједничком Зборнику радова. Представљени су и најуспешнији здравичари из Србије.

ЛАБОРАТОРИЈА ЗА КОНЗЕРВАЦИЈУ И РЕСТАУРАЦИЈУ

Подаци о извршеним конзерваторско-рестаураторским радовима и интервенцијама:

археолошке збирке:

- локалитет *Дворишће музеја у Чачку* (ископавања 2022. године):

У току је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (сребро, бронза, олово, гвожђе); завршен је конзерваторски третман 25 налаза фрагмената стакла и керамике; у току је реконструкција два керамичка и једног каменог артефакта, као и одређеног броја ситних керамичких и стаклених налаза;

- локалитет *Пријевор - Чуљевина* у Чачку (ископавања 2020. године):

У току је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (олово, гвожђе); локалитет *Сирмијум - Царска палата из Сремске Мишровице* (вишегодишња ископавања):

Завршен је конзерваторско-рестаураторски третман 85 налаза (сребро, бронза, гвожђе), као и 38 коштаних чешљева који припадају Музеја Срема.

- локалитети - Народни музеј у Аранђеловцу:

(Рудник - Ђурине ћелије на Руднику, као и налази из римске епохе):

Завршен је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (сребро, бронза, гвожђе) са пратећим материјалом који потичу са археолошких ископавања из периода од 2016. до 2021. године, као и металних налаза из римске епохе (сребро, бронза и олово);

(Рудник – Дворине – Маџарско гробље, Ђурине ћелије – Манојловци):

У току је конзерваторско-рестураторски третман металних налаза (сребро, бронза, олово, гвожђе) са пратећим материјалом;

- локалитет *Рудник (Дрење – Дворишће С. Марковића, Дрење – Којовача)*:

У току је конзерваторско-рестураторски третман гвоздених налаза са археолошких ископавања из 2017. и 2018. године; завршен је конзерваторски третман средњовековне гвоздене секире;

- локалитет *Градина на Јелици (ископавања 2022. године)*:

Завршен је конзерваторско-рестаураторски третман два бронзана налаза. локалитет Римске терме:

У току је рестураторски третман средњег налаза који потиче са ископавања из 1970. године;

- локалитет *Ивањица – Јованчића лука*:

Завршен је конзерваторски третман једног античког споменика (камена пластика);

Случајни налази:

У току је реконзерваторски третман античке гвоздене фибуле са локалитета *Градина*, село Горња Црнућа;

- **етнолошке збирке**: У току је конзервација једанаест металних предмета из Збирке покућства, старе ваге за мерење која је припадала породици Крен, као и делова славских колача.

Превентивна конзервација

Извршени су редовни мониторинг и обрада података амбијенталних услова у Сталној поставци музеја. Конзерватори су током године предузимали одговарајуће мере и активности у домену превентивне конзервације (припрема одговарајућег паковања за чување и транспорт музејских предмета, контрола параметара за адекватно чување и излагање предмета итд.). Урађени су преглед и анализа текстилног материјала у историјским и етнолошким збиркама (аплицирање лаванде у виду кесица и етеричног уља).

У оквиру пројекта Министарства културе конзерватори су посетили и извршили преглед и анализу стања збирки Музеја рудничко-таковског краја (анализа стања чувања предмета у Сталној поставци и депоима), као и локалитета *Градина* у Радаљеву код Ивањице.

Учествовање на предавањима, радионицама, стручна сарадња

У току прошле године настављена је сарадња са проф. др Кристином Шарић са Рударско-геолошког факултета у Београду у погледу анализе и заштите археолошких предмета, односно припреме стручних и научних радова за публикување.

Стручно предавање посвећено теорији рестаурације

Лабораторија за конзервацију и рестаурацију организовала је 16. септембра предавање проф. др Марка Попадића, историчара уметности, под називом *Тезејев брод или зашто су наше ствари увек младе* у Центру за стручно усавршавање у Чачку. Предавање је одржано у оквиру започетог циклуса посвећеног темама из области теорије и филозофије рестаурације.

Изложбе

Конзерватори су учествовали у техничкој реализацији тематских изложби у организацији Народног музеја у Чачку, као и изложби других музеја, установа и удружења. Конзерватори су учествовали у припреми и организацији изложбе *У камену свейлосћи њрај*, аутора проф. др Крстине Шарић. Конзерваторско одељење је учествовало у реализацији изложбе *Традиција вашара у Србији* (обрада и третман већег броја керамичких предмета).

Током године настављено је са припремама у вези са реализацијом изложбе која обухвата презентацију и заштиту античког наслеђа Града Чачка. Слободан Богојевић је

током године посетио више музејских и галеријских простора у Београду ради припреме гостовања изложбе.

Стручна пракса из области конзервације и рестаурације, образовни рад

У периоду од септембра 2021. до септембра 2023. године, ученица IV године из Уметничке школе Николина Ђорђевић похађала је стручну праксу и припремала матурски рад под називом *Конзерваторски њрејман археолошких њређења са локалитетеа Царска ѡалаја из Сремске Мишровице* под менторством Слободана Богојевића. Израда матурског рада изведена је у сарадњи са професором Зораном Драгићевић Перуничкић. Помоћ, сугестије и менторство у погледу археолошког контекста и интерпретације предмета пружио је Вујадин Вујадиновић, археолог.

Слободан Богојевић је 13. јуна на позив Уметничке школе био члан комисије за одбрану матурских радова ученика са смера Конзерватор културних добара.

Сајт Музеја

Слободан Богојевић је током године технички координирао одржавање и ажурирање сајта уз консултације са осталим колегама из Музеја. Дизајн сајта поверен је Богданки Половини, фотографу и дизајнеру из Београда.

Текући послови

Слободан Богојевић је почетком године био ангажован на административним пословима у секретаријату Музеја, као и на пословима у вези са јавним набавкама.

БИБЛИОТЕКА МУЗЕЈА

Рад библиотеке одвијао се у великој мери по устаљеном току: рад са корисницима, набавка књига и часописа (разменом, поклоном, куповином), обрада књига

у библиотечком програму НИБИС, серијске публикације, размена са музејским и другим установама у земљи и иностранству (углавном подручје Европе) и корицење књига.

Тенденција умањеног позајмљивања публикација од стране корисника који нису запослени у установи настављена је и током 2022. године. Мали број студената и истраживача ван Музеја користило је услуге библиотеке. Позајмица је реализована у највећој мери за потребе кустоса којима је, поред коришћења фонда наше библиотеке, омогућено и позајмљивање публикација из других установа (најчешће из Народне и Универзитетске библиотеке у Београду).

У фонд библиотеке у овој години додато је разменом у земљи 116, а са иностранством 15 публикација, куповином 41 публикација (све у оквиру земље), поклоном 134 публикације у земљи, а из иностранства 14 публикација, док су сопственим издањем додате 4 публикације.

Број приспелих часописа у овој години је 104 – 68 домаћих наслова (15 поклоном, 47 разменом, 3 сопственим издањем Музеја и 3 часописа куповином) и 36 страних наслова. Сви су у библиотеку доспели путем размене.

У издању Народног музеја Чачак у 2022. години објављене су четири публикације: *Зборник радова Народној музеја Чачак LI/LII, Највеће ѡбеде Борца, Мој свеш у време нових ѡехнолојија* [каталог изложбе] и *Снови у камену* [каталог изложбе].

Сва музејска издања из 2022. године поклањана су установама, сарадницима и пријатељима Музеја.

У библиотечком програму НИБИС током ове године унете су и обрађене 432 монографске публикације. Од тога реивентар је осам публикација, а дупликата је шест.

Сви приспели часописи су евидентирани у картотеку и уписани у Инвентарску књигу библиотеке.

Размене коју Музеј остварује са другим установама у земљи и иностранству

реализовале су се и током текуће године, с тим да је слање *Зборника радова Народной музеја Чачак 51/52* у већем обиму планирано за почетак 2023. године.

Укоричено је седамнаест књига. Део укоричених публикација су старија издања којима је било неопходно ново повезивање, док је остатак периодика за текућу годину.

На радном месту књижничара током године супримљена два лица, у два различита интервала, због одласка у пензију стално запослене (1. новембра 2022). Једно лице је радило у периоду од 4. априла 2022. до 30. септембра 2022, а друго лице од 17. октобра 2022. године.

ФОТО-ЛАБОРАТОРИЈА

Фотографско одељење бави се снимањем покретних и непокретних културних добара, изложби и бројних манифестација које реализује Народни музеј. Такође учествује у техничкој реализацији изложби у организацији наше установе, као и током теренских радова.

Током 2022. године обављена су следећа снимања:

За Археолошко одељење 850 дигиталних снимака;

За Палеонтолошко одељење 78 дигиталних снимака;

За Етнолошко одељење 1200 дигиталних снимака;

За Историјско одељење 650 дигиталних снимака;

За Конзерваторско одељење 450 дигиталних снимака;

Изложбе и манифестације – 780 дигиталних снимака.

СТАЛНА ПОСТАВКА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

Сталну поставку Народного музеја у Чачку у 2022. години посетило је укупно 4270 посетилаца (2250 деце и 2020 одраслих).

Највише деце било је у октобру, када су ђаци четвртог разреда из свих школа у општини посетили и Музеј, поред других културних установа у граду.

Уочен је значајан пораст домаћих посетилаца који углавном самостално путују по нашој земљи. Пословне посете нашем граду у великом броју случајева биле су разлог да нас посете и странци.

Давали смо све потребне информације и сарађивали са разним ТВ екипама, блогерима, туристичким новинарима итд.

Достављени су додатни подаци и за Дигитални туристички водич у оквиру пројекта *Дигитализација историјске јонуге* који је покренуло Министарство трговине и туризма.

Настављена је сарадња са редакцијом Српског биографског речника Матице српске и Међуопштинским архивом у Чачку у оквиру часописа *Изворник*.

ИЗЛОЖБЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА

У Галерији Народного музеја отворене су две изложбе из сопственог програма, девет гостујућих и три изложби које су организовали појединци, организације и удружења из Чачка. Пратећи програм чинила су предавања, промоција књига и разговори. Галерију Народного музеја у Чачку током 2022. године посетило је 4.820 посетилаца.

Изложбе Музеја у Чачку

XXXVIII Дечји мајски салон са темом Мој свешћ у време нових технологија, аутора Делфине Рајић

Прича о накиши, аутора Биљане Чкоњевић

Гостујуће изложбе

Изложба Музеја рудничко-таковског краја *Наша суграђанка краљица Драга: између славе и анатеме*

Изложба *Снови у камену* Бисеније Терешченко и Небојше Савовића Неса

Изложба слика и цртежа Кристине Пирковић

Изложба старих честитки од 1880. до 1945. из приватне колекције Јасмине Јанковић

Изложба фотографија архитекте Немање Богдановића *Италија какову још нистеујознали*, у сарадњи са Италијанским институтом за културу

Изложба *Пејо међународно бијенале графика*

Изложба *У камену свейлостји ирај* професора др Кристине Шарић

Изложба *Гроф Сава Владиславић Рајзински* у организацији Удружења

Ксенија

Изложба *Традиција вашара у Србији* организована и реализована од стране Етнолошке секције Музејског друштва Србије

Изложбе у организацији установа, појединаца, организација и удружења

Изложба *Осам векова Бреснице 1222–2022*.

Изложба фотографија групе *Формай* 27. годишња изложба удружења љубитеља уметности *Есјеј*

КУЛТУРНО–ЕДУКАТИВНА ДЕЛАТНОСТ

Промоције, представљања публикација, изложбе

Удружење ИРМОС је 24. фебруара у Галерији Народног музеј Чачак организовало предавање о *Свештим новомученицима дабробосанским и милешевским и мученицима миљевинским*.

Удружење ИРМОС је 3. марта у Галерији Народног музеја Чачак организовало предавање *Завеш живојша*.

У Галерији Музеја 15. марта представљен је Зборник радова *80 година од избијања Друјој свейској рајша на ипросјору Јујославије*

и сирадање прада Крајујевца: нови йомаци или ревизија исјорије.

Удружење ИРМОС је 15. априла у Народном музеју Чачак представило књигу

Библијски йујокази аутора Јована Благојевића.

У простору Галерије Музеја 20. априла одржана је трибина *Друји свейски рајш и сирадање Бресничана у јесен 1944. йодине*. Овом приликом је представљена и истоимена књига *Срјска йрича* Немање Девића.

Поводом Међународног дана музеја, а у склопу Мајских културних дешавања општине Фоча, 18. маја у Музеју Старе Херцеговине отворена је изложба *Манасири Овчарско-кабларске клисуре*, представљена истоимена књига и приказан филм о манастирима у Малој српској Светој Гори, аутора Делфине Рајић и Милоша Тимотијевића.

У Галерији Народног музеја у Чачку 23. јуна представљена је књига *Сјојадиновић у Арјенјини* др Бојана Симића.

Удружење ИРМОС је у Народном музеју Чачак 19. јула, у оквиру „Хорских сусрета“, организовало предавање Богдана Ђоковића *Мисао о Боју нема декагенце*.

Удружење ИРМОС је, у оквиру „Хорских сусрета“, у Галерији Народног музеја 20. јула организовало предавање др Милоша Тимотијевића *Женско монаштво у чачанском крају и владица Николај Велимировић*.

У Народном музеју Чачак 20. јула представљена је песничка збирка *Жеравице с ојњишја* Ивана Негришорца, у организацији удружења *Чувари дела Вука Караџића*.

У склопу обележавања 70 година рада Народног музеја Чачак 30. августа представљен је нови *Зборник радова 51/52 за 2021/2022. годину*.

У Центру за стручно усавршавање 16. новембра одржано је предавање на тему

Тезејев брод или зашито су наше сјарине увек младе професора др Милана Попадића, историчара уметности.

У оквиру пројекта *Национална њресџионица културе Чачак 2023* 30. новембра у Галерији Музеја одржана је презентација археолошких истраживања у дворишту Музеја, а 6. октобра представљена је књига др Милана Ристовића *Mussolini ante portas. Италијански фашизам и југословенско суседство (1919–1925)*.

Удружење ИРМОС и Народни музеј Чачак су 20. октобра организовали предавање

Светија земља – о Крстичу часном и живојворном хаџи Миодрага Раденковића

У Конаку Јована Обреновића 22. децембра проф. др Марија Љуштина са Филозофског факултета из Београда отворила је видео-презентацију са темом *ЗД реконструкције џумула на локалитету – Краљеве столице у Ашеници* која је постала део Сталне поставке Народног музеја Чачак.

НАГРАДЕ, ПРИЗНАЊА, ЗАХВАЛНИЦЕ

КУД *Српски јелек* доделио је 31. марта Плакету Народном музеју Чачак за успешну сарадњу и допринос очувању етно културе.

Музејско друштво Србије доделило је 14. марта Захвалницу Народном музеју Чачак за сарадњу и остваривање програмских задатака Друштва за унапређивање музејске делатности.

Научно-технолошки њарк Чачак је 27. јула доделио Захвалницу Народном музеју Чачак за подршку и допринос приликом реализације првог старт-ап кампа за младе у Западној Србији *Камџино* у периоду од 6. до 8. јула 2022. године.

Језичка школа Blackbird доделила је Захвалницу Народном музеју Чачак за помоћ у организацији Летње школе страних језика 6. септембра 2022. године.

Универзитет џумењосџионица у Београду – Факултет џумењосџионица у Београду поводом обележавања дана Факултета 25. децембра доделио је Захвалницу Народном

музеју Чачак за успешну сарадњу и допринос раду Факултета примењених уметности.

КАДРОВИ

Тања Симић ради на одређено време од 1. јануара на месту хигијеничара.

Лидија Гавриловић, дипломирани библиотекар, радила је у библиотеци Музеја на одређено време у периоду од априла до септембра.

Љиљана Филиповић ради на одређено време од 1. јануара на месту секретара Музеја.

Од 17. октобра на месту библиотекара-приправника ради Јована Божовић, дипломирани филолог-србиста.

На радном месту етнолога, због повећаног обима посла, од 1. новембра ради дипломирани етнолог-антрополог Мина Јовић.

Због повећаног обима посла, Стефан Новичић, дипломирани историчар, ради у Музеју на одређено од 20. септембра.

На радно место кустос-документариста, на неодређено, од краја априла примљен је кустос-археолог Вујадин Вујадиновић.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДНИКА МУЗЕЈА

Ljuština, M. Dmitrović K. 2022. Rocky Road to Sokolica: Middle Bronze Age Pottery in Central Serbia from Vatin to Bubanj-Hum IV-Ljuljaci Culture, in: BECAP 22. *Pots as media: Decoration, technology, and message transmission* Belgrade, May 12-13th 2022, Book of abstracts (Eds. J. Vuković, V. Bikić), Belgrade, 33-34.

Dmitrović, K. 2022. The Novelties that Bring Huge Changes: Quandam and Present Atenica, in: *The Mechanism of Power*. 3rd PeBA Conference in Ohrid, 25-28 May 2022, Book of Abstracts, 21.

Dmitrović, K. Molloy, B. 2022. A Contribution to the Early Bronze Age Chronology of the Region of the West Morava River, Serbia, in: *Graves, Cenotaphs and Votive Deposits of Weapons in Europe. Bronze and Iron Ages*. Proceedings of

the 20th International Colloquium of Funerary Archaeology, (Târgu Jiu, Gorj County (Romania) 7th-10th October 2021), (Eds. V. Sîrbu, K. Schuster, D. Hortopan), Editura Măiastra, Târgu Jiu, 49-64.

Dmitrović K. 2022. New Perspectives on Presentation of Tumuli from Atenica: Reconstructions on 3D Models, in: *International Scientific Conference 75 Year Jubilee of the Institute of Art History and Archaeology Dojran 12-14th October*, (Eds. A. Jakomovski, E. Dimitrova) Faculty of Philosophy, Skopje, Book of Abstracts.

Dmitrović, K., Molloy, B. 2022. *The missing link. Remarks on the Late Bronze Age in the West Morava Upriver*, Proceedings of Conference Od Morja do Morja. Življenje in smrt v pozni bronasti dobi med "Panonskim" in Jadranskim morjem, Koper, in press.

Дмитровић К. *Ашеница – Умке, Краљевске сџолице* <https://www.youtube.com/watch?v=ytXCJke-x7o>

Рајић, Делфина. „Извештај о раду Народног музеја Чачак за 2021. годину”. *Зборник рагова Народног музеја LI/ LII (2021/2022)*, 377-397.

Тимотијевић, Милош. *Мишџови нове срџске исџорије*. Београд : Catena mundi, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Храбри” ѝарџизани и „зли” чеџници : сџудије о Србији у Друџом свеџском раџу : (1941-1945) [треће издање]. Београд : Catena mundi, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Кошарка у Чачку 1940–1951”. *Зборник рагова Народног музеја LI/ LII (2021/2022)*, 299-341.

Тимотијевић, Милош. „Град, спорт и идентификација: ривалство кошаркашких клубова из Чачка и Краљева (1945–1991)”. *Публицисџика у развоју друшџва и државе II, научни сџуџ, Свеска резимеа*, ур. Љубодраг П. Ристић, 31. Краљево : Народни музеј; Београд

: Институт за политичке студије : Правни факултет Универзитета, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Крв међу браћом”: писање колаборационистичке штампе о криминалу у селима окупиране Србије 1941. године”. *Наша ѝрошлосџ*, 20 (2021), 31-54.

Тимотијевић, Милош. „Мирослав Јовановић и друштвена историја”. Мирослав Јовановић, *Језик и друшџвена исџорија. Прошџв Вука*, 541-222. Београд : Службени гласник, 2022.

Тимотијевић, Милош. „Спорт и идентитет града: једно интимно сведочанство о Чачку и кошарци”. Зоран Антоновић, *Највеће ѝобеде Борца : мала сенџименџална исџорија једног великог клуба : 75 ѝодина Кошаркашког клуба Борац*, 162-165. Чачак : Народни музеј Чачак, 2022.

Тимотијевић, Милош. *Обреновићу у музејским и друџим збиркама Србије VII*, ур. Александар Марушић, Ана Ранковић, 358-359. Горњи Милановац : Музеј Рудничко-таковског краја, 2022.

ПУБЛИКАЦИЈЕ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

Зборник рагова

Зборник рагова Народног музеја LI – LII (Чачак, 2021 – 2022 [шт. 2022]), стр. 398.

Каџалози

1. *Слике из деџињсџива*: 38. дечји мајски салон, Делфина Рајић, Чачак, 2022, стр. 35.

Монорафије

1. Зоран Антоновић, *Највеће ѝобеде Борца : мала сенџименџална исџорија једног великог клуба : 75 ѝодина Кошаркашког клуба Борац* (Чачак : Народни музеј Чачак, 2022), стр. 166.